

УДК 323.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.36.26>

СПЕЦИФІКА СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ ДЕЛІБЕРАТИВНОГО ДІАЛОГУ МІЖ ГРОМАДЯНАМИ ТА ПРЕДСТАВНИКАМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Вікторія Медведська

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
філософський факультет, кафедра політології
вул. Володимирська, 60, 01033, м. Київ, Україна*

Дослідження специфіки становлення та розвитку віртуалізації деліберативної комунікації в політичній площині, а також ефективне функціонування деліберативного діалогу між громадянами та представниками органів державної влади на просторах мережі Інтернет є надзвичайно актуальним. Необхідність громадян бути почутими та потреба у двосторонньому діалозі з органами державної влади вимагають пошуку нових майданчиків для прозорої та ефективної деліберативної комунікації. Зокрема, перехід до формату віддаленої роботи спричинив швидкий ріст використання цифрових платформ як для комунікації з колегами, клієнтами, підлеглими, так і для обміну інформацією між представниками влади та громадянами, відкрив нові можливості для трансформації деліберативного діалогу в онлайн-площину.

Мета дослідження – проаналізувати специфіку становлення та розвитку віртуалізації деліберативного діалогу між громадянами та представниками органів державної влади.

Для досягнення поставленої мети дослідження автор аналізує наукові доробки таких дослідників, як Деніел Гальперн, Дженніфер Гіббс, Себастьян Валенсуела, Джеймс Кац, Кіт Н. Хемптон, Іньюн Шін та Вейсю Лу, виокремлює притаманні риси найбільш вживаних світових соціальних мереж – Facebook, YouTube, Twitter, а також акцентує на необхідності ефективного функціонування деліберативного діалогу на просторах Інтернету.

Актуальність проведення воркшопів, онлайн-форумів, конференцій, тренінгів з питань політичного менеджменту, політичної освіти та обізнаності, особливостей проведення політичних кампаній, ефективності застосування віртуальних інструментів взаємодії між владою та громадянами стрімко росте. У зв'язку з чим у статті аналізуються особливості функціонування деліберативних онлайн-форумів у розрізі сучасної політичної комунікації, а також специфічні характеристики онлайн-комунікації у віртуальному просторі. Також автор наголошує, що останні відповідають найважливішим потребам сучасності та виступають актуальним інструментом результативності деліберативної демократії.

У статті, зокрема, йдеться про вплив пандемії коронавірусної хвороби на часткову трансформацію реальності у віртуальний світ, що демонструє позитивні зрушення з точки зору адаптації та віртуалізації у Інтернеті.

Ключові слова: віртуалізація, деліберативний діалог, громадянське суспільство, деліберативний процес, деліберативна комунікація, онлайн-делібератія, соціальна віртуальна реальність, Facebook, YouTube, Twitter.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ідея розв'язання проблеми низької спроможності представницької демократії відповідати на зростання очікувань громадян у сучасному світі шляхом впровадження моделей, що розширюють залучення громадян до вирішення суспільно важливих питань, досі залишається актуальною. Вирішенням проблеми ефективного залучення громадян до прийняття політичних рішень слугуватиме впровадження дієвої нормативної деліберативної демократії.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Важливими елементами впровадження концептуальної моделі деліберативної демократії виступають інструменти та методи організації обговорення суспільно важливих питань як на національному рівні, так і на рівні територіальних громад, соціальних груп, громадських мереж тощо. Відповідні інструменти досліджують Дж. Драйзек, Дж. Коен, Дж. Бесет, Дж. Фішкін, Б. Акерман, Дж. Мансбрідж, Дж. Паркінсон, Г. Річардсон, К. Росс, Дж. Форестер. Серед сучасних дослідників, які приділяють увагу дослідженню питань деліберативної демократії, варто виокремити таких як: С. Бенхабіб, К. Страндберг, Д. Гальперн, Дж. Гіббс, К. Гренлунд, М. Оз, С. Ліон та інші. Питання віртуалізації деліберативного діалогу та онлайн-деліберативної досліджують Д. Гальперн, Д. Гіббс, С. Валенсуела, Д. Кац, К.Н. Хемптон, І. Шін, В. Лу, К. Страндберг, К. Гренлунд, Ю. Трач, Б. Дзюндзюк, С. Ковальчук та інші.

Мета статті – проаналізувати специфіку становлення та розвитку віртуалізації деліберативного діалогу між громадянами та представниками органів державної влади.

Надзвичайно швидкими темпами нині розвивається онлайн-деліберативна як одна з ключових форм організації та проведення деліберативного діалогу між владою та громадянськістю. Зважаючи на це, постає необхідність дослідження специфіки віртуалізації деліберативного діалогу між громадянами та органами державної влади.

У перекладі з англійської мови віртуалізація (“virtualization”) означає створення штучного або нереального об’єкта чи середовища. Своєю чергою віртуальну реальність прийнято розглядати як технологію, що зародилася в 60-х роках ХХ ст. на перетині досліджень у сфері тривимірної комп’ютерної графіки і людино-машинного інтерфейсу. Сплеск суспільного інтересу до віртуалізації на початку 1990-х рр., часу перших успіхів технології ХХ ст., не лише повернув до життя забуте поняття «віртуальний», але й надало цьому поняттю широкого застосування у комп’ютерній сфері, на телебаченні та в мережі Інтернет [1].

Нині дедалі частіше у щоденному вжитку використовують такі терміни, як «соціальна віртуальна реальність», «паралельний» світ, «кіберпростір», «мережеве середовище», які характеризують віртуальний простір мережі Інтернет, де соціальна віртуалізація виступає відображенням наявних політичних, економічних, суспільних упередженостей.

Крім того, розвиток електронних комп’ютерних мереж стає тим чинником, який можна розглядати як формоутворюючий для культури віртуалізації діалогової комунікації на просторах Інтернету. Соціальна віртуальна реальність, можливості висловлюватися з тих чи інших питань на вебпросторах, доступ до різного роду інформації, інструменти залученості до обговорення актуальних подій – принципово привабливі риси середовища Інтернет нині [1].

З огляду на те, що соціальній віртуалізації притаманні певні мова та стиль спілкування, свої ідеали та принципи, то закономірною постає віртуалізація політичної, економічної, соціальної та духовної сфер життя, яка зі свого боку уможливує ефективний розвиток ведення деліберативної комунікації на просторах Інтернету.

Аналізуючи потенціал соціальних медіа як платформу для сприяння демократичних обговорень та безпосередньої участі громадян у продукуванні політичних рішень, учені Деніел Гальперн, Дженніфер Гіббс в основі свого дослідження виокремили два найбільш часто використовувані канали соціальних мереж: Facebook та YouTube, які вони визначають як платформи, що забезпечують необхідні умови для деліберативної демократії. Учені проаналізували та оцінили близько 7230 повідомлень за допомогою показників, розроблених для оцінки онлайн-дискурсу, які є похідними з роботи Ю. Габермаса. Гальперн та Гіббс у своїй роботі «Соціальні мережі як катализатор деліберативної участі в Інтернеті? Вивчення можливостей Facebook та YouTube для політичного висловлювання» протиставляють канали

соціальних медіа, які відрізняються можливістю ідентифікувати особистість та мережевим доступом до інформації. Учені за основу свого дослідження беруть модель соціальної ідентифікації та деіндивідуалізації та доводять, що деліберативний діалог у соціальній мережі Facebook уможлиблює більш рівномірний розподіл коментарів між суб'єктами деліберативної і, зокрема, вищий рівень ввічливості у своїх повідомленнях та публікаціях. Згідно з проведеним дослідженням учених, результати підтверджують, що мережа Facebook призводить до поширення інформації до інших мереж та забезпечує більш пропорційні бесіди між користувачами. Водночас спостерігається нижчий рівень ввічливості на більш анонімній та неідентифікованій соціальній мережі YouTube [2].

Згідно з проведеним аналізом соціальних мереж YouTube та Facebook, вчені дійшли таких висновків, зокрема, що:

1) анонімність/можливість реєстрації без ідентифікації особистості призводить до нетолерантного поведіння між користувачами платформ;

2) обговорення актуальних тем має наслідком підвищену активність користувачів соціальних мереж та призводить до висловлення додаткових аргументів на підтримку тієї чи іншої точки зору. В обговоренні побутових, рутинних питань такої активності не спостерігається;

3) повідомлення на Facebook виявились довшими, аніж на YouTube, оскільки Facebook вимагає ідентифікацію користувачів та надає більший обсяг доступної інформації для подальшого оперування. Зокрема, йдеться про інформацію, яка представлена у профілях зареєстрованих осіб (місце проживання, рівень освіти, політичні вподобання, приналежність до груп інтересів).

Крім того, оскільки користувачі Facebook мають можливість без проблем переглядати контент, розміщений друзями, представниками органів державної влади, політичними партіями, депутатами, вони й активно коментують актуальні публікації, а під деякими навіть ведуться довготривалі дебати та суперечки. Це призводить до розвитку політичної дискусії як серед груп друзів, так і серед осередку політичної еліти.

Хоча, здавалося б, що віртуалізація деліберативного діалогу матиме лише позитивні наслідки, проте варто виокремити недоліки, які, власне, притаманні більшості соціальних медіа. Зокрема, Б. Дзюндзюк зазначає, що неможливо бути повністю впевненим, що людина, яка з вами спілкується, не видає себе за когось іншого. Широко відомі мережі ботів і так званих «тролів». Їх робота полягає у формуванні громадської думки шляхом генерації контенту, що має провокаційний характер для людей з певними політичними поглядами, або в розхвалюванні когось або чогось в інтересах певних політичних сил чи навіть держав [3, с. 215].

Зокрема, Деніель Гальперн разом із Себастьяном Валенсуела, Джеймсом Кац у своєму нещодавньому дослідженні «Ми зустрічаємось, я роблю запис у Twitter: як різні соціальні медіа впливають на політичну участь через колективну та внутрішню ефективність» удосконалили теоретичну модель, зосереджену на колективній та внутрішній ефективності з метою аргументації різних шляхів, за допомогою яких обмін політичними висловлюваннями у Facebook та Twitter може впливати на людей та їх залучення у політичний діалог. Вони перевіряли модель на даних дворівневого панельного опитування, проведеного серед дорослого населення в Чилі у 2013 р., і виявили, що часте використання Facebook та Twitter для обміну політичною інформацією сприяє вищому рівню залученості громадян. Крім того, учені доводять, що Facebook має значний вплив на колективну, а не внутрішню здатність ефективного функціонування, тоді як Twitter впливає на внутрішню, а не колективну продуктивність [4, с. 320].

У роботі автори зауважують, що соціальне підкріплення частіше відбувається у Facebook, а політична інформація здебільшого поширюється у Twitter. Також учені акцентують, що поширення політичних дописів у Facebook демонструватиме сильніший зв'язок із колективною здатністю ефективного функціонування, ніж політичні висловлювання у Twitter. Водночас політичні публікації у Twitter продемонструють сильніший зв'язок із внутрішньою ефективністю, ніж на Facebook [4, с. 321].

Водночас Кіт Н. Хемптон, Іньюн Шін та Вейсю Лу у своєму дослідженні «Соціальні медіа та політична дискусія: коли присутність в Інтернеті замовчує розмову в режимі офлайн» зазначають, що соціальні медіа – своєрідний аморфний термін, який використовується для позначення таких Інтернет-технологій, що побудовані на платформі, яка дозволяє створювати та обмінюватися контентом, створеним користувачами [5, с. 1092].

Учені, протиставляючи традиційні Інтернет-технології сайтам соціальних мереж, зазначають, що останні, як правило, не є анонімними, а їх соціальні сигнали більш візуальні, оскільки дозволяють обмінюватися текстом, а також фотографіями та іншими засобами масової інформації. Дві найпопулярніші платформи серед вебсторінок соціальних мереж – це Facebook, у якому беруть участь понад 70% дорослих американців, користувачів Інтернету, та Twitter, яким користуються понад 23% дорослого населення Інтернету [5, с. 1093].

Кіт Н. Хемптон, Іньюн Шін та Вейсю Лу підкреслюють, що не всі користувачі соціальних мереж можуть відкрито приймати незгоду. Ті, у кого сформована усталена думка щодо проблеми, схильні спотворювати настрої думок; їм притаманно перебільшувати згоду з членами своєї групи. У результаті ті, хто відстоює сильніші позиції/думки щодо того чи іншого питання, як правило, матимуть вищий рівень підтримки в межах референтних груп [5, с. 1095].

Зокрема, сучасними представниками дослідження питань віртуалізації деліберативного діалогу виступають Кім Страндберг та Кіммо Гренлунд, які приділяють значну увагу дослідженню онлайн-деліберативної як експерименту з віртуальною політикою. Ще у 2008 році вони провели деліберативний експеримент з «Віртуальної політики», мета якого – проаналізувати наскільки вдало може функціонувати онлайн-деліберативна, а також оцінити рівень залученості учасників у цей процес. Результати продемонстрували, що розподіл учасників на групи із відкритим обговоренням питання та на групи, дискусійна панель яких завершувалась таємним голосуванням «за»/«проти», призвело до різних результатів обговорень. У першому випадку учасники були активними та рівень їхньої поглибленості в питанні мав високий рівень, водночас учасники другої групи просто віддали голоси, незалежно від того чи підтримували, чи заперечували обговорювані положення [6, с. 172].

Успішному та ефективному функціонуванню деліберативної демократії необхідна відкрита, прозора онлайн-деліберативна, у якій учасники не будуть піддаватись зовнішньому впливу бізнесу, представників органів державної влади, матимуть рівні шанси на обговорення та висловлення власної точки зору з тих чи інших питань та можливості вносити пропозиції для подальшого формування деліберативної політики.

С. Ковальчук, російський політолог, досліджуючи питання деліберативних онлайн-форумів у просторі сучасної політичної комунікації, враховує специфічні характеристики онлайн-комунікації у віртуальному просторі та формулює принципи відмінності двох основних, на його думку, форматів деліберативної, а саме: класичного формату «віч-на-віч» і формату безпосередніх онлайн-форумів [7, с. 70]. Учений наводить такі відмінності:

1. Різний склад учасників. Для участі в деліберативній у форматі «віч-на-віч» ведеться цілеспрямований відбір учасників. Онлайн-деліберативна доступна для широкого кола учасників з різним рівнем освіти, різним соціальним статусом, різними типами культури спілкування, що робить її менш репрезентативною.

2. Деліберация в офлайн-режимі є керованою, передбачає наявність модератора, що направляє дискусію, підтримує атмосферу, що сприяє безконфліктному спілкуванню. На онлайн-форумах велике значення відіграє самоорганізація учасників, модератор може бути присутнім тільки віртуально, що робить їх менш пристосованими для підтримання оптимального дискурсу.

3. Онлайн-деліберацияї притаманна хаотичність, яка проявляється в тому, що учасники форумів, як правило, включаються в дискусію випадково, заздалегідь не підготувавшись до висловлення свого аргументованого судження, на відміну від деліберацияї у форматі «віч-на-віч».

4. За бажання кожен громадянин може взяти участь в обговоренні актуальної для нього проблеми у форматі «віч-на-віч», якщо для цього у нього є мотивація і сформована позиція, яку він хотів би донести до спільноти. Під час участі в онлайн-деліберацияї у громадянина можуть виникнути перешкоди технічного характеру (відсутність девайсів, навичок, необхідних для використання комп'ютера та Інтернету та ін.), а також психологічного характеру (страх висловлюватися у віртуальному просторі, неприйняття грубості і неввічливості, з якими можна зіткнутися, та ін.) і т. д. [7, с. 70].

Згідно із вищепереліченими положеннями, можемо стверджувати, що віртуалізація деліберативного діалогу нині виступає тим інструментом, який необхідний сучасному новому суспільству. Віртуалізація деліберативного діалогу у сучасних суспільствах дедалі більше популяризується. Зокрема, у зв'язку із пандемією коронавірусної хвороби ми вимушені були адаптуватись і трансформувати робочі процеси у віртуальну площину. Спочатку реалії дистанційної роботи видавались непростим викликом, проте врешті світ адаптувався, зокрема, і українці переорієнтувалися на роботу онлайн. Нині чимало вебінарів, конференцій, засідань, робочих зустрічей мають місце в онлайн-площині, для викладачів, лекторів, учителів, студентів, офісних робітників розроблено великий арсенал інструментів, які спростили процес проведення онлайн-заходів. Пандемія спричинила, без перебільшень, швидку трансформацію до освоєння онлайн-площини, що, зокрема, виступає перевагою для підвищення рівня віртуалізаціяї деліберативного діалогу громадянського суспільства та органів державної влади та його подальшого розвитку.

Висновки. Отже, підвищення рівня впливу соціальних мереж на прийняття політичних рішень, врахування точок зору громадянського суспільства, віртуалізація деліберативного діалогу між громадянами і органами державної влади демонструє прагнення людей до співпраці, до згуртованості, до потенційно можливих об'єднань, до створення норм і цінностей суспільних відносин, в основі яких лежить взаємність та довіра.

Статус соціальних мереж сучасного інформаційного суспільства характеризується універсальністю, яка дозволяє реалізовувати свої функції в умовах відносної соціальної групової солідарності та збагачувати інші соціальні інститути.

Таким чином, віртуальний простір, соціальні мережі, окрім виконання функцій з підтримки спілкування, обміну думками й одержання інформації їх користувачами, дедалі частіше виступають об'єктами і засобами інформаційного управління, ареною інформаційного протиборства. Очікується, що віртуалізація проведення деліберативного діалогу врешті призведе до певного спільного знаменника у вигляді консенсусу, який дозволить послабити соціальну та міжкультурну напругу в умовах мультикультурності та глобалізаціяї.

Список використаної літератури

1. Трач Ю.В. Тенденції та основні прояви віртуалізації сучасної культури. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2016. Вип. 17. С. 101–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2016_17_15.
2. Daniel Halpern, Jennifer Gibbs. Social media as a catalyst for online deliberation? Exploring the affordances of Facebook and YouTube for political expression. *Computers in Human Behavior*, 2013. Vol. 29, Issue 3, pp. 1159–1168.
3. Дзюндзюк Б.В. Інструменти сприяння онлайн-деліберативності в умовах віртуалізації суспільних відносин. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 1. С. 211–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_1_37.
4. Daniel Halpern, Sebastián Valenzuela & James E. Katz. We Face, I Tweet: How Different Social Media Influence Political Participation through Collective and Internal Efficacy. *Journal of Computer-mediated communication*, 2017. Vol. 22, Issue 6, pp. 320–336.
5. Keith N. Hampton, Inyoung Shin & Weixu Lu. Social media and political discussion: when online presence silences offline conversation. *Information, Communication and Society Journal*. 2017. Vol. 20, No. 7, pp. 1090–1107.
6. Kim Strandberg & Kimmo Grönlund. Online Deliberation and Its Outcome – Evidence from the Virtual Polity Experiment. *Journal of Information Technology & Politics*. 2012. Vol. 9, Issue 2, pp. 167–184.
7. Ковальчук С.К. Делиберативные онлайн-форумы в пространстве современной политической коммуникации: проблемы и перспективы : дис. ... кандидата политических наук : 23.00.02 «Политические институты, процессы и технологии». Москва, 2019. 201 с.

**SPECIAL ASPECTS OF FORMATION AND DEVELOPMENT
OF DELIBERATIVE DIALOGUE VIRTUALIZATION BETWEEN CITIZENS
AND STATE GOVERNMENT BODIES****Viktoriia Medvedska**

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Philosophical Faculty, Department of Politology
Volodymyrska str., 60, 01033, Kyiv, Ukraine*

The research of the specifics of the formation and development of virtualization of deliberative communication in the political sphere, as well as the effective functioning of deliberative dialogue between citizens and government officials on the Internet is extremely relevant. The need for citizens to be heard and the need for bilateral dialogue with public authorities require the search of new platforms for transparent and effective deliberative communication. In particular, the transition to the format of remote work has led to a rapid increase in the use of digital platforms for communication with colleagues, customers, subordinates and for the exchange of information between government and citizens and opened new opportunities for transforming deliberative dialogue online.

The purpose of the study is to analyze the specifics of the formation and development of virtualization of deliberative dialogue between citizens and government officials.

To achieve this goal, the author analyzes the scientific achievements of researchers such as Daniel Halpern, Jennifer Gibbs, Sebastian Valenzuela, James Katz, Keith N. Hampton, Inion Sheen and Weissu Lou, highlights the inherent features of the world's most used social networks, Facebook, YouTube, Twitter and emphasizes the need for effective functioning of deliberative dialogue on the Internet.

The relevance of workshops, online forums, conferences, trainings on political management, political education and awareness, the peculiarities of political campaigns, the effectiveness of the use of virtual

tools of interaction between government and citizens is growing rapidly. In this regard, the article analyzes the features of the functioning of deliberative online forums in terms of modern political communication, as well as the specific characteristics of online communication in cyberspace. The author also emphasizes that the online forums meet the most important needs of today and are an important tool for the effectiveness of deliberative democracy.

The article, in particular, discusses the impact of the coronavirus pandemic on the partial transformation of reality into the virtual world, which demonstrates the positive changes in terms of citizens' adaptation and virtualization on the Internet.

Key words: virtualization, deliberative dialogue, civil society, deliberative process, deliberative communication, online-deliberation, social virtual reality, Facebook, YouTube, Twitter.